

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

بررسی رمان هستی بر مبنای الگوی مفهومی تحلیل زبانهنگ: مطالعه موردی زبانهنگ ارزش کاهی

شیمای ابراهیمی (نویسنده مسئول)

دانشیار آموزش زبان فارسی، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد

shimaeabrahimi@um.ac.ir

زهرای جهانی

دانشجوی دکتری آموزش زبان فارسی، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی

مشهد Za.jahani@mail.um.ac.ir

چکیده

با توجه به اهمیت جایگاه ادبیات داستانی ویژه نوجوانان در آموزش فرهنگ و به تبع آن شکل‌گیری صحیح هویت آنان، پژوهش حاضر با هدف بررسی رمان هستی که یکی از پرمخاطب‌ترین آثار منتشرشده در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است، به بررسی یکی از زبانهنگ‌های پر بسامد این اثر با عنوان ارزش کاهی پرداخته است. زبانهنگ (زبان و فرهنگ) به ساختارها و عبارات زبانی اشاره دارد که ویژگی‌های فرهنگی یک قوم را نشان می‌دهد. به همین منظور تعداد ۱۸۹ قطعه زبانی مربوط به این زبانهنگ بر مبنای الگوی مفهومی تحلیل زبانهنگ تحلیل شد که نتایج نشان داد این زبانهنگ در هر دو موقعیت رسمی و غیررسمی بیشتر در میان مردان با اهدافی نظیر تحقیر، برچسب زدن، تهدیدکردن دیگران، پنهان کردن نقص‌های خود، بی‌ارزش نشان دادن افراد، تحمیل شکست، مقصر جلوه دادن دیگران و از بین بردن اعتماد به نفس آنان با استفاده از لحن‌های تحقیرآمیز، تمسخرآمیز، تهدیدآمیز، پرسشی، خشمگین و امری به کار رفته و هیجانات افراد به این زبانهنگ در سطح فراآگاهی و نوع هیجانشان از نوع منفی است. همچنین این زبانهنگ نمایانگر الگوهای فرهنگی ابهام‌گریزی قوی، هلویی، اعتمادکاسته و شرم‌محور در متن رمان است. بنابراین با توجه به نتایج این پژوهش شایسته است نویسندگان حوزه نوجوان در انتخاب واژگان و عبارات زبانی دقت بیشتری داشته باشند تا مروج زبانهنگ‌های مخرب نباشند.

واژگان کلیدی: رمان هستی؛ زبانهنگ ارزش کاهی؛ الگوی مفهومی تحلیل زبانهنگ.

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

۱- مقدمه

دوران نوجوانی یکی از مهم‌ترین و بحرانی‌ترین دوران زندگی است که در طی آن فرد کودکی را پشت سر گذاشته و وارد دنیای بزرگسالی می‌شود. همچنین هم‌زمان شدن این دوران با بلوغ، تغییرات بزرگی از قبیل تحولات جسمی و تغییر در نقش‌های اجتماعی و افزایش مسئولیت‌ها در سطح خانواده و جامعه در فرد به وجود می‌آورد. از این رو نوجوان با هدف اظهار وجود و آمادگی برای زندگی اجتماعی جدید، درصدد یافتن هویت خویش است (سادات‌مهر و همکاران، ۲۰۲۲) و به همین منظور از عوامل گوناگونی نظیر خانواده، دوستان، مدرسه و ابزار و امکانات آموزشی الگو می‌گیرد (بابایی و همکاران، ۱۳۹۸). یکی از مهم‌ترین ابزارها و رسانه‌ها، بهره بردن از کتاب‌های داستان نوشته شده ویژه این گروه سنی است؛ درواقع از آن‌جاکه فرهنگ در نحوه شکل‌گیری هویت افراد تأثیرگذار است (صبوری و همکاران، ۱۳۹۴)، نویسندگان در این آثار مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها و فرهنگ‌های موجود در بطن جامعه را به واسطه روایت در اختیار خواننده قرار می‌دهند که چنان‌چه نوجوان بتواند وجه اشتراکی میان احساسات، توانمندی‌ها یا مشکلات خود با شخصیت‌ها و حوادث خلق شده در این آثار بیابد و شناخت بهتری نسبت به آن حالت‌ها به دست آورد، تخلیه احساسات درون او صورت می‌گیرد که این امر در رشد شخصیت نوجوان بسیار مؤثر است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۸).

بنابراین با توجه به اهمیت جایگاه کتاب‌های داستان ویژه نوجوانان در شکل‌گیری و اصلاح هویت آنان شایسته است مؤلفان و نویسندگان در تولید آثار خود به ویژگی‌ها و نیازهای اساسی این گروه سنی توجه داشته باشند (صفری‌شالی و عبدمولایی، ۱۳۹۶)؛ زیرا چنان‌چه به هریک از این نیازها به درستی پاسخ داده نشود، در مؤلفه‌هایی نظیر انگیزش، اهداف و به تبع آن رفتار آنان در جامعه اثر می‌گذارد (ریان و دسی^۱، ۲۰۱۷). یکی از مهم‌ترین این نیازها آموختن ارزش‌های فرهنگی صحیح از رهگذر آثار داستانی است (مستعلی زاده، ۱۴۰۱).

به همین منظور با هدف جلوگیری از ترویج الگوهای نادرست فرهنگی و به تبع آن شکل‌گیری نادرست هویت نوجوانان، شایسته است اقدامات لازم در جهت بهبود کیفیت این منابع انجام شود که یکی از راه‌های مؤثر در این زمینه تحلیل محتوا و نقد آثار تولید شده ویژه این گروه سنی است (مهربان و همکاران، ۱۴۰۲). عطف به ارتباط دوسویه میان زبان و فرهنگ (ایمای، کانرو و ماسودا^۲، ۲۰۱۶) و از آن‌جاکه عقاید، ارزش‌ها و فرهنگ به واسطه عبارات و اصطلاحات جاری شده بر

^۱. Ryan & Deci

^۲. Imai, Kanero, & Masuda

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

زبان شخصیت‌های داستان به مخاطب عرضه می‌شود، می‌توان با تحلیل زیاهنگ^۱های موجود در این آثار، ویژگی‌های فرهنگی منعکس شده را مورد بررسی و ارزیابی قرار داد. زیاهنگ (زبان و فرهنگ) «به ساختارها و عباراتی از زبان اشاره دارد که نما و شمای فرهنگی یک قوم را نشان می‌دهد و دربردارنده رابطه دوسویه میان زبان و فرهنگ است؛ یعنی زبان می‌تواند نمایانگر فرهنگ یک جامعه باشد» (پیش‌قدم، ۱۳۹۱، ص. ۴۷).

یکی از داستان‌های پرتعداد که در چند سال اخیر نوجوانان بسیاری را مجذوب خود ساخته و با وجود گذشت چندین سال یکی از پرفروش‌ترین کتاب‌های کودک و نوجوان است، «هستی» نوشته فرهاد حسن‌زاده (۱۳۸۹) است که کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان آن را منتشر کرده است. در این داستان، هستی شخصیت اصلی داستان، دختری نوجوان است که در مرحله شکل‌گیری هویت خود قرار دارد و دوست دارد هویتی مردانه برای خود برگزیند. به همین دلیل بیشتر رفتار و افکار او جلوه‌ای پسرانه داشته و نسبت به رفتار و ویژگی‌های دختران هم‌سن خود اظهار تنفر می‌کند که همین موضوع سبب شده است که پدر و گاهی برخی اطرافیان هستی با رفتار و گفتار خود او را سرزنش کرده و به تحقیر ارزش‌های وجودی او بپردازند. این سرزنش‌ها نه تنها در ارتباط با شخصیت هستی بلکه میان شخصیت‌های دیگر نیز بارها در طول داستان تکرار شده به نحوی که می‌توان گفت نویسنده زیاهنگ ارزش‌کاهی^۲ را در اثر خود ترویج داده است. این زیاهنگ به قطعات و عبارت‌هایی اشاره دارد که فضایل و ارزش‌های افراد را لگه‌دار کرده و موجب می‌شود دیگران این ارزش‌ها را نادیده بگیرند (پیش‌قدم، درخشان و ابراهیمی، ۲۰۲۱).

بنابراین عطف به اهمیت کتاب‌های داستان در انتقال و آموزش فرهنگ به نوجوانان و به تبع آن تأثیری که در شکل‌گیری صحیح هویت آنان دارند، نگارندگان در جستار حاضر به بررسی قطعات زبانی مربوط به زیاهنگ «ارزش‌کاهی» در رمان «هستی» پرداخته و به این پرسش پاسخ می‌دهند که زیاهنگ ارزش‌کاهی بیشتر توسط چه کسانی، با چه اهدافی، در کدام موقعیت‌ها و با چه بسامد و هیجانی کاربرد داشته و نمایانگر کدام الگوهای فرهنگی در این داستان است؟. به همین منظور پس از بررسی پیشینه و مبانی نظری، به بررسی قطعات زبانی این زیاهنگ از طریق الگوی مفهومی تحلیل زیاهنگ (پیش‌قدم، ابراهیمی و درخشان، ۲۰۲۰) پرداخته می‌شود. هدف از انجام این پژوهش آگاهی یافتن از الگوهای فرهنگی جاری در داستان «هستی» به منظور آگاه کردن فعالان حوزه کودک و نوجوان از تأثیر آثار آنان در انتقال فرهنگ به نوجوانان و به تبع آن شکل‌گیری هویت آنان است.

^۱. cultuling

^۲. devaluation

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

۲- پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های بسیاری در زمینه نقد و بررسی آثار داستانی ویژه نوجوانان انجام شده است؛ برای نمونه شیخی و بنافیان (۱۳۹۵) به‌منظور بررسی مؤلفه‌های بومی نظیر ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، باورها و اعتقادات، آداب و رسوم و زبان و گویش در دو رمان «شکارچی کوسه کر» و «صوفی و چراغ جادو» به تحلیل و بررسی آن پرداخته و نشان دادند در این دو اثر بیشتر به مؤلفه‌های واژگانی، زبان عامه و ضرب‌المثل‌ها توجه شده است. در پژوهشی دیگر آقاپور و حسام‌پور (۱۳۹۵) عنصرهای کارناوالی که به روابط قدرت میان نوجوان و بزرگسال اشاره دارد را در رمان‌های «هستی»، «امپراطور کلمات»، و «دختر خل و چل» بررسی کرده و دریافتند در رمان «امپراطور کلمات» نوجوان در فضایی کارناوالی اقتدار بزرگسال را می‌شکند و در «دختر خل و چل» قدرت مردانه به نفع زنان رنج کشیده به سخره گرفته می‌شود و در «هستی» هنجارشکنی نوجوان ستم‌دیده رسمیت و قدرت بزرگسالان را خدشه‌دار می‌سازد. همچنین یزدانی (۱۳۹۶) در قالب پژوهشی به‌منظور بررسی ارزش داستان‌های نوشته شده ویژه نوجوانان به نقد آن‌ها پرداخت. او داستان‌های نوجوان براساس مجله رشد در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ را از دیدگاه ساختاری و محتوایی مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسیده است در این داستان‌ها از دو زبان محاوره و رسمی به‌طور متناوب استفاده شده است و واژگان و تعابیر متناسب با درک نوجوانان است و همچنین سبک غالب این داستان‌ها واقع‌گرایی، علمی تخیلی و تمثیلی بوده و بیشتر موضوعات اجتماعی و اخلاقی را در بر می‌گیرد. عرب‌شیبانی و همکاران (۱۳۹۷) نیز به بررسی رمان‌های نوجوان پرفروش دهه هشتاد از منظر ویژگی‌های محتوایی و شخصیت‌پردازی پرداختند و با تحلیل چهارده رمان به این نتیجه رسیدند اکثر شخصیت‌های این داستان‌ها با مشکلاتی نظیر فقر، بیماری، خودکشی، مرگ عزیزان و بیماری‌های روحی دست‌وپنجه نرم کرده، برخی مجبور به ترک زندگی می‌شوند؛ همچنین زندگی اکثر این شخصیت‌ها با واقعیت جامعه فاصله دارد. میرعلائی، رضایی و کاوه (۱۳۹۷) نیز با بررسی رمان «عقرب‌های کشتی بمبک» از منظر نحوه آموزش ویژگی‌های بلوغ به نوجوانان، نشان دادند بلوغ جسمی و جنسی به بهترین صورت آموزش داده شده و بلوغ عقلی، عاطفی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به‌ترتیب در مراتب بعدی قرار گرفته و آموزش بلوغ شرعی مورد غفلت قرار گرفته است.

بردبار و جمالی (۱۳۹۸) در پژوهشی دیگر ویژگی‌های روان‌شناختی رمان «این وبلاگ واگذار می‌شود» اثر حسن‌زاده را مورد تحلیل و بررسی قرار داده و نشان داده‌اند ویژگی‌های شخصیتی نوجوان امروزی که سبب ایجاد ناهنجاری‌های روانی در آنان می‌شود، به‌خوبی در این اثر بازنمایی شده است. همچنین رنجبر، شارودی و اصلاحی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

تطبیق فرآیند تحول قهرمان داستان «هستی» با نظریه رشد اریکسون^۱ این دو را کامل منطبق با یکدیگر دانستند؛ به گونه‌ای که شخصیت در طول داستان از بی‌هویتی به وحدت هویت می‌رسد. رحیمی زنجانبر، بستانی و زارع (۱۳۹۸) نیز در پژوهشی مشابه به تحلیل روانکاوانه نشانه‌شناختی رمان «مسابقه دات کام» براساس رویکرد واسازی دریدا^۲ پرداختند. براساس این نظریه زبان و متن معنی روشن خودشان را نفی کرده و مخاطب را در تردید می‌افکنند؛ نتایج حاصل از بررسی این رمان حاکی از آن است که این رمان به خوبی تمهیدات لازم را برای سنت تشرّف از دوره کودکی به نوجوانی فراهم آورده و با تقویت سطح «خود» می‌تواند به واسازی تقابل میان «خود» و «فراخود» دست یابد.

از سوی دیگر آقاپور (۱۳۹۹) در پژوهش خود از زاویه دید اجتماعی رمان «دشت متلاطم تو بلوچ نیستی... اگر هم باشی، از ما نیستی» را از منظر دربرداشتن مؤلفه‌های قوم بلوچ واکاوی نموده و نشان داد این رمان سنت‌ها، عقاید و آداب و رسوم قوم بلوچ را به خوبی به نوجوان ارائه کرده است. جوکاری و حسام‌پور (۱۳۹۹) نیز به بررسی نشانه‌شناسی رمان «هستی» از منظر سوژه‌سازی در تعامل با نهادهای قدرت، دولت، مدرسه، خانواده و ... پرداخته و نشان دادند کنش تعاملی شخصیت این رمان منجر به شکل‌گیری سوژه زن مقاومت‌پیشه در گذر از نوجوانی به جوانی می‌شود. همچنین حیدری‌نسب، کزازی و بیگزاده (۱۴۰۱) عطف به تأثیر داستان بر افزایش قدرت تفکر، رشد فردی و میان‌فردی و پرورش ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی به بررسی رمان‌های نوجوان حسن‌زاده با موضوع پایداری و دفاع مقدّس بر مبنای نظریه تفکر مراقبتی لیپمن^۳ پرداختند و با تحلیل توصیفی داده‌ها به این نتیجه رسیدند مؤلفه‌های تفکر فعال و پرورش ارزش‌های بومی، هنجارهای اجتماعی در این آثار برجسته است. نجفی بهزادی (۱۴۰۱) نیز به بررسی و تحلیل عنوان‌های سه رمان «هستی»، «زیبا صدایم کن» و «عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی» براساس نظریه برون‌متنی و درون‌متنی ژرار د ژنت^۴ پرداخت و به این نتیجه رسید که رمان «عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی» دارای کارکردهای جذب‌کنندگی و توصیفی استعاره‌ای است و رمان‌های «هستی» و «زیبا صدایم کن» به ترتیب کارکردهای هویتی و مضمونی دارند و از نظر برون‌متنی به دلیل ارجاع برخی اطلاعات پس‌زمینه‌ای ذهن مخاطب نقش مهمی در مشارکت خواننده در داستان و مفاهیم دارد. باقریان، نجفی بهزادی و صفری (۱۴۰۲) نیز در قالب پژوهشی ساختار خانواده را در رمان‌های «هستی»، «من نوکر بابا نیستم» و «عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی» مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند ساختارهای مستبدانه، عدم مداخله و

1. Erikson

2. Derrida

3. Lipman

4. Gerard Genette

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

آزادانه و اغماض در همه این رمان‌ها وجود دارد و ساختار مبتنی بر برابری فقط یک مورد و ساختار دموکراتیک و مخیرانه اصلاً به کار نرفته است و نوجوان در تصمیم‌گیری‌های خانواده نقشی کم‌رنگ و منفعل دارد.

به‌طورکلی، با توجه به نتایج پژوهش‌هایی که بیان شد، تاکنون رمان‌های نوجوانان از دیدگاه‌های مختلفی از قبیل روان‌شناختی و جامعه‌شناسی بررسی شده و نقاط قوت و ضعف آن‌ها ارزیابی و مشخص شده است، با این وجود به نظر می‌رسد کمتر از دیدگاه زبانی به تحلیل جامعه‌شناختی این رمان‌ها پرداخته شده باشد. همچنین، رمان «هستی» تاکنون از دیدگاه جامعه‌شناسی زبان مورد ارزیابی قرار نگرفته است. به همین منظور پژوهش حاضر بر آن است تا به تحلیل زبانهنگی این مجموعه بپردازد. در این راستا، در ادامه پژوهش‌های انجام شده در زمینه زبانهنگ مورد مذاقه قرار می‌گیرد.

با معرفی مفهوم زبانهنگ توسط پیش‌قدم (۱۳۹۱) پژوهش‌های بسیاری در زمینه بررسی زبانهنگ‌های گوناگون در بافت‌هایی نظیر گفتار افراد مختلف جامعه، فیلم‌ها و کتاب‌ها صورت پذیرفته است؛ پیش‌قدم و عطاران (۱۳۹۲) با تحلیل مقایسه‌ای زبانهنگ قسم^۱ در مجموعه‌ای از فیلم‌های ایرانی و انگلیسی دریافتند ایرانیان به دلیل فرهنگ جمع‌گرایی^۲ (حفظ روابط) از این زبانهنگ بیشتر بهره می‌برند. همچنین پیش‌قدم و وحیدنیا (۱۳۹۴) با بررسی زبانهنگ دعا^۳ در فرآیندی مشابه پژوهش پیشین به این نتیجه رسیدند زبانهنگ دعا به دلیل رواج فرهنگ جمع‌گرایی و قدرشناسی در میان ایرانیان با بسامد بیشتری به کار می‌رود. پیش‌قدم و عطاران (۱۳۹۵) نیز با بررسی زبانهنگ جبرگرایی در فرهنگ ایرانی نشان دادند این زبانهنگ نشأت گرفته از اعتقاد به قسمت در جامعه ایرانی به‌ویژه در میان افراد میان‌سال و کهن‌سال است. همچنین پیش‌قدم و ابراهیمی (۲۰۲۴) در پژوهشی تحت عنوان «زبانهنگ: رویکردی نوین در بررسی ژن‌های فرهنگی ایرانیان» با تحلیل زبانهنگ‌های قضاوت‌گریزی^۴، حریم‌شکنی^۵، آینده‌نگری^۶، غیرت^۷، صراحت‌گریزی^۸، اعتمادسازی^۹، هویت‌بخشی^{۱۰}، اغراق^{۱۱} و

1. swearing

2. collectivism

3. praying

4. avoiding being judged

5. invasion of privacy

6. futures thinking

7. jealousy

8. avoiding being direct

9. trust

10. identity

11. exaggeration

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

مذهب‌گرایی^۱ نشان دادند در جامعه ایرانی فرهنگ‌های تمایل به فاصله قدرت زیاد، ابهام‌گریزی قوی^۲، جمع‌گرایی، روحیه‌ای زن‌نگر^۳، گذشته‌نگر و سخت‌گیر^۴ رواج دارد.

از سوی دیگر محرابی و محمودی بختیاری (۱۳۹۹) با تحلیل زیاهنگ ناسزا^۵ در رمان «دایی جان ناپلئون» برمبنای ترجمه انگلیسی آن به این نتیجه رسیدند این زیاهنگ با اهداف تحقیر، ترحم منفی، طعنه، پرخاش، عصبانیت، آرزو و تمنای منفی در این رمان به کار رفته است. مقصودی (۱۳۹۹) نیز با تحلیل زیاهنگ احترام‌محوری در جامعه ایرانی نشان داد افراد به دلیل ترویج فرهنگ‌های جمع‌گرایی و سلسله‌مراتب‌پذیر بودن از این زیاهنگ با اهدافی نظیر چاپلوسی، ابراز علاقه و تمجید استفاده می‌کنند. همچنین پیش‌قدم، ابراهیمی و درخشان (۲۰۲۱) با بررسی زیاهنگ ارزش‌کاهی^۶ در جامعه ایرانی نشان دادند افراد آن را با اهدافی نظیر تحقیر، تحقیر داشته‌های دیگران، توهین به آنان و پنهان کردن نقاط قوت و ضعف خود استفاده می‌کنند که این امر نشان‌دهنده فرهنگ غیرمستقیم‌گویی، بافت ضعیف و کل‌نگری در جامعه است. ابراهیمی و جهانی (۱۴۰۰) در پژوهشی دیگر با بررسی زیاهنگ مرگ‌اندیشی^۷ در شاهنامه فردوسی به این نتیجه رسیدند این زیاهنگ نشان از ترویج فرهنگ جمع‌گرایی، سخت‌گیر، جهت‌گیری‌های کوتاه‌مدت و ابهام‌گریز در متن این اثر ادبی است. ابراهیمی و جهانی (۱۴۰۱) همچنین با تحلیل زیاهنگ دانش‌اندازی در شاهنامه فردوسی به فرهنگ جمع‌گرا، کل‌نگر و اعتمادافزوده در جهان متن شاهنامه پی بردند. پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۴۰۱) نیز رد پای فرهنگ جمع‌گرایی، اغراق‌افزوده^۸ و غیرمستقیم‌گویی ایرانیان در عبارات مربوط به زیاهنگ دل‌نگرانی برای دیگران^۹ را جستجو و کشف کردند. همچنین پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۴۰۳) زیاهنگ انتظارمندی^{۱۰} که به تمایل به انتظار برای رخداد‌های خوب یا بد بدون نیاز به فعالیت خاصی اشاره دارد را در فرهنگ ایرانی مورد بررسی قرار دادند و دریافتند این زیاهنگ بیشتر در میان افراد کهن‌سال با اهداف جلب توجه، امیدبخشی، دلداری، راحت‌طلبی، نصیحت و ارجاع مشکلات به نیروهای برتر به کار می‌رود که نشان‌دهنده فرهنگ اعتماددکاسته، جمع‌گرایی، برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت آرمان‌گرایی و انتظارمندی بالادر میان ایرانیان است.

1. religiosity
2. uncertainty avoidance
3. femininity
4. restraint
5. insult
6. devaluation
7. mortal thoughts
8. overstating
9. concerns for others
10. waitance

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

به‌طورکلی، بر مبنای پژوهش‌های انجام شده در زمینه زبانهنگ می‌توان گفت این تحلیل‌ها تأثیر بسزایی در شناسایی و اصلاح الگوهای فرهنگی دارد و می‌توان از این طریق در جهت ترویج الگوهای فرهنگی مثبت اقدامات لازم را انجام داد، باین‌وجود به‌نظر می‌رسد تاکنون از این روش در تحلیل کتاب‌های ویژه نوجوانان استفاده نشده است. این در حالی است که به‌نظر می‌رسد کاربرد زبانهنگ در این آثار بسیار در آموزش فرهنگ به نوجوانان مؤثر است.

۳- مبانی نظری پژوهش

۳-۱- الگوی مفهومی تحلیل زبانهنگ

زبانهنگ مفهومی است که پیش‌قدم (۱۳۹۱) آن را با الهام از نظریات هالیدی^۱ (۱۹۹۴-۱۹۷۵)، ویگوتسکی^۲ (۱۹۸۶-۱۹۷۸) و سایپر-ورف^۳ (۱۹۵۶) مطرح کرده و معتقد است این مفهوم به پاره‌گفتارهایی اشاره دارد که نما و شمای فرهنگی یک جامعه را نشان می‌دهند و با تحلیل آن‌ها می‌توان به فرهنگ یک جامعه دست یافت و نظام فکری، عادات، باورها و عقاید یک جامعه را شناسایی کرد (پیش‌قدم، ۱۳۹۱). درواقع با تحلیل زبانهنگ می‌توان میم‌های فرهنگی^۴ موجود در بافت گفتار رایج در جامعه را شناسایی کرده و ژن‌های معیوب را استخراج کرد تا آگاهی افراد جامعه نسبت به آن افزایش یافته و درصدد اصلاح آن برآیند (پیش‌قدم و ابراهیمی، ۱۴۰۳). میم‌ها کدهای رفتاری هستند که رفتار افراد را توضیح می‌دهند و موجودیت آن‌ها از ترکیب عوامل روان‌تنی، بیولوژیکی، ذهنی‌بدنی و عوامل فرهنگی تشکیل می‌شود و با قابلیت انتشار خود، به انواع خوب، بد، سالم و معیوب تقسیم می‌شوند که نوع خوب و سالم آن رفتارهای خوب و تعداد زیاد افراد دارای سلامت اجتماعی و روانی و نوع بد و معیوب آن رفتارهای زشت و افراد با سلامت روانی کم‌تر را با خود به همراه دارد (پیش‌قدم و ابراهیمی، ۲۰۲۴).

در راستای تحلیل دقیق و جامع زبانهنگ‌ها، پیش‌قدم، ابراهیمی و درخشان (۲۰۲۱) الگوی مفهومی تحلیل زبانهنگ را طراح‌ی و ارائه نمودند که این الگو از در کنار هم قرار گرفتن عوامل محیطی (الگوی SPEAKING) هیجان‌حسی (الگوی هیجامد^۵) و الگوهای فرهنگی^۶ تشکیل شده است که در ادامه جزئیات آن شرح داده می‌شود؛

1. Halliday

2. Vygotsky

3. Sapir-Whorf

4. cultural meme

5. emotioncy model

6. cultural models

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

۱-۱-۳- الگوی SPEAKING

این الگو که در مطالعات زبان‌شناختی و فرهنگی کاربرد دارد، نخستین بار توسط هایمز^۱ (۱۹۶۷) مطرح شده است و عوامل مؤثر در در تعامل میان افراد را مورد بررسی قرار می‌دهد که عبارت‌اند از:

محیط / صحنه^۲: به ویژگی‌های محیطی یک ارتباط که دربردارنده مکان، زمان و شرایط محیطی است، اشاره دارد (هایمز، ۱۹۷۲) که با توجه به متغیرهای قدرت، سن، ملیت، جنسیت و نوع ارتباط میان افراد مکالمه به همتراز رسمی، غیرهمتراز و رسمی، رسمی غیرهمتراز و غیررسمی غیرهمتراز تقسیم می‌شود (پیش‌قدم و ابراهیمی، ۱۴۰۲).
شرکت‌کنندگان^۳: این مؤلفه افراد درگیر در ارتباط و ویژگی‌هایی نظیر سن، جنسیت و موقعیت اجتماعی و تحصیلات آنان را بررسی می‌کند (هایمز، ۲۰۰۳).

هدف^۴: مقصود از شکل‌گیری یک گفتمان را مورد بررسی قرار می‌دهد (هایمز، ۱۹۷۵).

ترتیب گفتمان^۵: کیفیت نظم و ترتیب گفتمان را مشخص می‌سازد (هایمز، ۱۹۷۴).

لحن^۶: کیفیت بیان گفته و نحوه ابراز احساسات در بیان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد (هایمز، ۲۰۰۳).

ابزار گفتمان^۷: به نحوه بروز واژگان در ارتباط نظیر شفاهی و کتبی اشاره دارد (هایمز، ۱۹۶۷).

قوانین گفتمان^۸: قوانین و اصول فرهنگی و اجتماعی حاکم در تعاملات را بررسی می‌کند (هایمز، ۱۹۷۵).

نوع گفتمان^۹: نوع سبک جاری در مکالمات را مشخص می‌کند که می‌تواند شامل مواردی نظیر شعر، نثر، معمّا، سخنرانی و ضرب‌المثل باشد (هایمز، ۲۰۰۳).

۲-۱-۳- الگوی هیجامد

هیجامد تلفیقی از دو واژه هیجان و بسامد است که به تأثیر هیجانات ناشی شده از حواس بر روی درک و شناخت افراد از محیط تأکید دارد و براساس این تعریف واژگان هر زبان دربردارنده درجه متفاوتی از درجه حس عاطفی برای افراد آن

1. Hymes

2. Setting/Scene

3. participants

4. end

5. act sequence

6. key

7. instrumentalities

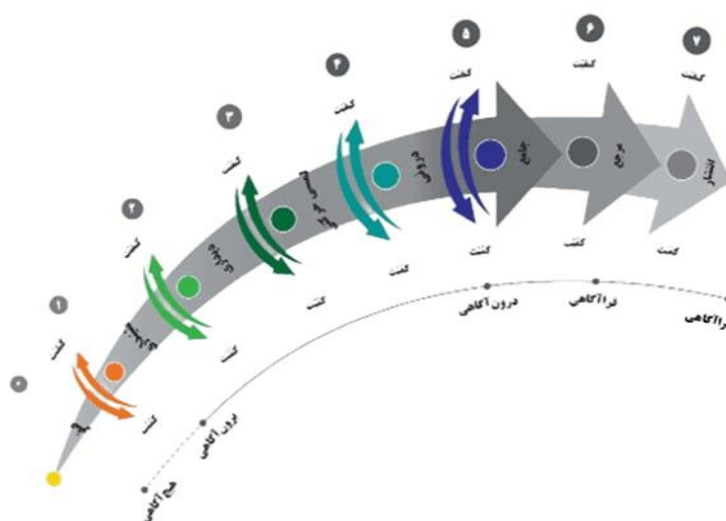
8. norms of interaction

9. genre

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

جامعهٔ زبانی است و به هر میزان حواس بیشتری از افراد در امری درگیر باشد، هیجانات بیشتری را تجربه می‌کنند (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۲ و ۲۰۱۵). با توجه به الگوی هیجامد، هیجامد افراد نسبت به مفاهیم مختلف دارای پنج سطح هیچ‌آگاهی^۱ (نداشتن هیچ‌گونه شناخت نسبت به مفهوم)، برون‌آگاهی^۲ (شنیدن اطلاعات، دیدن تصاویر و یا لمس کردن نمادی از مفهوم)، درون‌آگاهی^۳ (درگیری و تجربهٔ مستقیم با مفهوم و آشنایی دقیق نسبت به آن)، فراآگاهی^۴ (توانایی تحقیق و بررسی مفهوم) (ابراهیمی و جهانی، ۲۰۲۳) و تراآگاهی^۵ (تبحر عمیق نسبت به مفهوم و کشف یک طرح و ایدهٔ جدید در ارتباط با مفهوم) است (پیش‌قدم و همکاران، ۲۰۲۳). چکیدهٔ تصویری مطالب فوق در شکل (۱) قابل مشاهده است؛

شکل (۱) سطوح هیجامد برگرفته از پیش‌قدم و ابراهیمی (۲۰۲۴)

1. avolvement
2. exvolvment
3. involvment
4. metavolvment
5. transvolvment

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

بر مبنای مطالبی که بیان شد، با توجه به آشنایی و کاربرد این زیاهنگ‌ها توسط افراد، می‌توان درجات مختلف زیاهنگ هیچ‌آگاهی (آشنا نبودن با ضرب‌المثل، شعر و یا اصطلاح دربردارنده فرهنگ)، زیاهنگ برون‌آگاهی (آشنایی با یک ضرب‌المثل، شعر و یا اصطلاح در کتاب‌ها و یا گفتار افراد میان‌سال)، زیاهنگ درون‌آگاهی (کاربرد با بسامد بالای یک ضرب‌المثل، شعر یا اصطلاح در گفتار روزمره)، زیاهنگ فراآگاهی (حفظ کردن بسیاری از اصطلاحات، ضرب‌المثل‌ها و اشعار حاوی نکات فرهنگی) (پیش‌قدم و ابراهیمی، ۲۰۲۴) و زیاهنگ تراآگاهی (اختراع و ترویج یک اصطلاح حاوی نکته فرهنگی) برای هر فرد قائل شد.

۳-۱-۳- الگوهای فرهنگی

الگوهای فرهنگی از مجموعه‌ای از آداب، عقاید، باورها و نگرش‌های مشترک افراد یک جامعه تشکیل می‌شوند (کوتلاکی، ۱۳۹۶). تاکنون نظریه‌پردازان و پژوهشگران بسیاری با توجه به این تعریف به دسته‌بندی و ارائه الگوهای فرهنگی پرداخته‌اند که از روش‌های گوناگونی می‌توان به شناسایی الگوهای رایج فرهنگی در یک جامعه پی برد. روش مورد توجه این جستار بررسی این الگوها از طریق تحلیل زیاهنگ‌های موجود در نظام زبانی جاری در جامعه است.

۴- روش پژوهش

پژوهش کیفی-توصیفی حاضر بر آن است تا به تحلیل و بررسی زیاهنگ ارزش‌کاهی در رمان «هستی» بپردازد. به همین منظور تعداد ۱۸۹ عبارت زبانی مربوط به این زیاهنگ از متن کتاب استخراج شد و بر مبنای الگوی مفهومی تحلیل زیاهنگ پیش‌قدم، ابراهیمی و درخشان (۲۰۲۰) مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفت. با توجه به این الگو در گام نخست ۱۸۹ پاره‌گفتار استخراج شده و بر مبنای مؤلفه‌های هشت‌گانه SPEAKING در بافت رمان بررسی شد و در مرحله بعد تحلیل‌های به‌دست‌آمده از مرحله قبل با هدف تشخیص بسامد کاربرد اصطلاحات مربوط به زیاهنگ ارزش‌کاهی و نوع هیجان ناشی شده از آن با توجه به سطوح الگوی هیجامد ارزیابی شد و در نهایت داده‌های به‌دست‌آمده از دو مرحله پیش با الگوهای فرهنگی تطبیق داده شد تا فرهنگ مستتر در این عبارات مشخص شود.

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

۵- یافته‌های پژوهش

۵-۱- بررسی زبانهنگ ارزش‌کاهی بر مبنای الگوی SPEAKING

✓ موقعیت زمانی و مکانی: تحلیل‌های انجام شده در بافت داستان حاکی از آن است که این زبانهنگ در هر دو موقعیت عمومی و رسمی و خصوصی و غیررسمی به صورت یکسان کاربرد دارد و شخصیت‌ها بدون در نظر گرفتن موقعیت از این زبانهنگ بهره می‌برند. برای نمونه، در موقعیت رسمی و عمومی هستی و پدرش به همراه راننده و چند مسافر غریبه در تاکسی هستند که پدر در ارتباط با هستی می‌گوید: «آدم نمی‌دونه به فکر نونشون باشه یا جونشون؛ پیر شدم از دست این علف بچه» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۲)؛ در موقعیت رسمی و خصوصی در جمع خانواده پدر به دایی در ارتباط با خانم‌های حاضر در جمع «اینارو ولشون کن زنا جهت یابی شون به درد عمشون می‌خوره» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۷۲)؛ در موقعیت غیررسمی و خصوصی مادر به پدر که در حال انجام کاری است «مواظب باش، شست پات نره تو چشت» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۴۶)؛ در موقعیت غیررسمی و عمومی پدر در خیابان به دختر «بیا ادبار دیگه» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۷).

✓ شرکت‌کنندگان: با توجه به بافت موجود در رمان این زبانهنگ در همه موقعیت‌های هم‌تراز/غیرهم‌تراز و رسمی/غیررسمی به کار رفته است، اما بسامد آن در دو موقعیت غیرهم‌تراز رسمی/غیررسمی بیشتر است؛ برای نمونه، پدر خطاب به مسافر تاکسی، «خب بچگی تو سرش بخوره» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۰)؛ در موقعیت هم‌تراز غیررسمی دختر همسایه خطاب به هستی که از آرزوهایش تعریف می‌کرد: «هیچ وقت به آرزوت نمی‌رسی» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۷۰)؛ در موقعیت غیرهم‌تراز رسمی دکتر خطاب به مادر در ارتباط با هستی «بچه‌های بیش فعال یا اصطلاحاً هایپر به بچه‌هایی اطلاق می‌شن که نرمال نیستند....» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۹۴)؛ در موقعیت غیرهم‌تراز غیررسمی پدر خطاب به هستی «موش کور از تو بهتر می‌بینه» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۶۲).

همچنین از منظر جنسیت نیز در این رمان زبانهنگ ارزش‌کاهی توسط زنان و مردان به کار رفته است؛ برای نمونه زن همسایه خطاب به هستی که از نردبان بالا رفته است «خوبه دستش تو گچه و از در و دیوار بالا می‌ره» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۷۰)، پسر در خیابان در ارتباط با هستی «سگ می‌آد اینه بخوره؟ موش هم به زور اینه می‌خوره» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۱۷)؛ اما بسامد کاربرد آن توسط مردان بسیار بیشتر از زنان است.

✓ اهداف: تحلیل‌های انجام شده نشان می‌دهد زبانهنگ ارزش‌کاهی با اهداف زیر به کار می‌رود؛

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

جدول (۱) اهداف زیاهنگ ارزش‌کاهی در رمان هستی

ردیف	هدف	نمونه
۱	تحقیر افراد	«دختر! هم زنگ ورزش دارن؟» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۲۰)
۲	برچسب زدن به دیگران	«گاومون زایید تو هم با ئی دایی قراضه‌ات» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۸۴)
۳	تهدید کردن	«بریم خونه بالالت می‌کنم» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۷)
۴	مخفی کردن کوتاهی‌های خود	«صد دفعه گفتم ئی فضولیا به تو نیومده تو کار بزرگ‌ترا دخالت نکن» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۶۷)
۵	بی‌ارزش نشان دادن کار دیگران	«نعلت بر شیطون! خونه نیستم چه کارایی می‌کنین شما زن جماعت!» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۶۹)
۶	تحمیل کردن شکست به دیگران	«زبون‌درازی می‌کنی بچه‌پرور» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۳۴)
۷	مقصر جلوه دادن دیگران	«ای بابا! ما دیگه به دسته گلای تو عادت کردیم روزگار ادبار عرق‌مونه درآورده تو هم دریبار» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۴۴)
۸	از بین بردن اعتمادبه‌نفس دیگران	«تو خجالت نمی‌کشی؟!» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۴۶)

✓ **ترتیب عملکرد گفتمان:** بر مبنای تحلیل‌های به‌دست‌آمده، شخصیت‌های داستان برای تغییر دادن جریان ارتباط و مغلوب کردن مخاطب مد‌نظر خود و بی‌ارزش جلوه دادن سخن و رفتار او این زیاهنگ را به‌کار می‌برند و مخاطب مقابل تلاش خود را برای پیروزی انجام می‌دهد؛ برای نمونه، پدر وقتی متوجه می‌شود هستی هنوز دوست دارد فوتبال بازی کند عصبانی شده و گفته است «بله؟! بی‌خود کردی ادبار! آگه یه بار دیگه پات به توپ بخوره، قلمش می‌کنم» و هستی به جای ترس از عصبانیت پدر و سکوت، پاسخ می‌دهد: «یعنی می‌گی تو مدرسه زنگ ورزش چی کار کنم؟» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۲۰)، «پسر با دعوا جلوتر آمد و گفت: «می‌گما... حیف که زنی!» خاله دستش را به کمر چسباند «جدی؟ آگه زن نبودیم چی کارمون می‌کردی؟ جاشکول!» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۱۵).

✓ **لحن:** نتایج به‌دست آمده از قطعات مربوط به زیاهنگ ارزش‌کاهی حاکی از آن است که این زیاهنگ با لحن‌های زیر به‌کار می‌رود؛

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

جدول (۲) لحن‌های زیاهنگ ارزش‌کاهی در رمان هستی

ردیف	لحن	نمونه
۱	تحقیرآمیز	«بی‌مزه‌ترینشان مزه‌اش را ریخت: «دبه‌ی آبشم که سوراخه. تا آب‌پاه بیاره خونه نصفش ریخته.» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۱۷)
۲	تمسخرآمیز	به دستم نگاه کرد و گفت: «مبارکه» گفتم: «خواهش می‌کنم» گفت: «حالا ببینیم بعدش نوبت کجاست» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۰)
۳	تهدیدآمیز	دوباره گفت: «فقط به چنگم نیفتی، شلالت می‌کنم» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۶۹)
۴	پرسشی	«یک‌دفعه بابا فریاد کشید: «کدوم گوری بودی؟»» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۶۴)
۵	خشمگین	گفت: «همچی می‌زنمت که مثل مُف بجوسی به دیوار» و مشتش را بالا آورد (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۲۴)
۶	امری	خنده‌ام را پشت دستم قایم کردم، دیر شده بود سرم داد زد: «ببند اون‌نیسته، به کاری بکن ادبار» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۸۹)

✓ **ابزار گفتمان:** زیاهنگ ارزش‌کاهی در متن رمان به صورت شفاهی میان شخصیت‌های داستان ردوبدل می‌شود و افراد در حضور و یا غیاب مخاطب این زیاهنگ را نسبت به او به کار می‌برند؛ برای نمونه بابا گفت «بالاخره فرفرک رفتش؟ خاله را می‌گفت. «می‌بینم جامون یکم واز شده» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۵۰).

✓ **قوانین گفتمان:** در رمان هستی ارزش‌کاهی یکی از محورهای اصلی ساختار محتوایی است که میان همه شخصیت‌ها به‌ویژه هستی و پدرش رایج است؛ درواقع چون افراد خود جسارت انجام برخی کارها را ندارند، سعی می‌کنند با بیان عبارت‌هایی این جسارت را به تمسخر گرفته یا خطاهای خود را به دیگری نسبت دهند تا وجود او را بی‌ارزش جلوه دهند و به کار بردن این عبارات چالش‌هایی را در جریان ارتباط به وجود می‌آورد که از تأثیر آن کاسته شده و حتی در برخی مواقع مانع ادامه گفتگو می‌شود؛ برای نمونه: هستی در بازی فوتبال دستش صدمه دیده و برای گچ گرفتن دستش همراه پدر به بیمارستان رفته در مسیر بازگشت در تاکسی «با این که هزارتا سیگار کشیده بود، هنوز هم عصبانی بود. فکر کردم حتما سیگارش تقلبی است از این فکر و ار دود سیگارش سرفه‌ام گرفت. بابا غر زد «زه‌رمار! چته سرفه می‌کنی؟ اگه حالت بده برگردیم اسپیتال، یه آمپول بززن تو دُمبت تا حالت جا بیاد!» سرم را انداختم پایین و حرفی نزد، صدایش قاطی باد داغ تو گوشم چرخ می‌خورد «والله بُخدا. تا می‌بینه سیگار می‌کشم، خودشه می‌زنه به سرفه» باز خجالت‌م داد...»

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

(حسن‌زاده، ۱۳۸۹، صص. ۱۳-۱۴). درواقع وقتی راننده تاکسی از فوتبالیست بودن هستی به وجد می‌آید و سعی دارد برای وجود او ارزش قائل شود، پدر با گفتن این عبارات سعی می‌کند موقعیت هستی را بی‌ارزش جلوه دهد و بر خطای سیگاری بودن خود درپوش بگذارد.

✓ **نوع گفتمان:** پاره‌گفتارهای مربوط به زیاهنگ ارزش‌کاهی در متن رمان «هستی» بیشتر در قالب اصطلاحات کنایه‌گونه میان شخصیت‌ها به کار می‌رود و برخی از این اصطلاحات به صورت ضرب‌المثل در جامعه رواج یافته است و همه افراد ساکن در جهان رمان با کاربرد و معنای آن ضرب‌المثل آشنا هستند؛ برای نمونه راننده گفت «یه مثل قدیمی هست که می‌گه، تا گوساله گاو شود دل صاحبش آب می‌شه» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۲).

۲-۵- بررسی زیاهنگ ارزش‌کاهی بر مبنای الگوی هیجامد

براساس تحلیل‌های انجام شده زیاهنگ ارزش‌کاهی از جمله زیاهنگ‌های رایج و پربسامد در میان شخصیت‌های رمان است و تقریباً همه آن را از دیگران شنیده و در موقعیت‌های مختلف عواقب آن را چشیده‌اند و خود نیز در ارتباط با دیگران از این عبارات استفاده می‌کنند و جالب‌تر آن‌که سعی می‌کنند خطای کاربرد آن را در عبارت‌های دیگران اصلاح نمایند؛ برای نمونه «بابا لابه‌لای سرفه گفت «چه مکافاتی داریم با این بچه‌ها! و سرش را مثل راننده تاکسی تکان‌تکان داد: «تا گوساله آب بشه... دل صاحبش چی می‌شه؟ اشتباه گفتم؟» گفتم: «تا گوساله گاو بشه، دل صاحبش آب می‌شه. بی‌مزه! خیلی کیف کرد و با خنده گفت: «خیلی باحال بود اینه هم باید تو دفترت بنویسی» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۱۷). براین اساس می‌توان گفت هیجامد شخصیت‌ها به این زیاهنگ در سطح فراآگاهی قرار دارد.

همچنین براساس داده‌های موجود، افراد در مواجهه با این عبارات هیجان منفی تجربه کرده و واکنششان به این هیجان تولید شده عصبانیت و یا خنده دردناک و یا سکوت و سرخوردگی است؛ برای نمونه، دایی جمشید وقتی می‌فهمد پدر هستی به خاطر در جوی افتادن دستش شکسته به تمسخر می‌گوید: «ای‌والله! فکر کردم اومدی قیچی برگردون بزنی که کله پا شدی» بابا عصبانی شد: «تو هم شوخیت گرفته، جمشید؟ دیوونه‌بازی هم حدی داره» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۴۲)، «سومین گل را که خوردم، یک‌مرتبه گوش‌هایم داغ شد. ندیدم، ولی از نگاه بچه‌ها فهمیدم گوشم تو دست باباست. بابا عینهو رعد و برق بود که اول نورش می‌آید، بعد صدایش کفری بود: «تو خجالت نمی‌کشی؟» خجالت! از این‌که جلوی پنج تا پسر گوشم را گرفته بود و دعوایم می‌کرد، خجالت کشیدم، نه از بازی با آن‌ها، گوشم را از دستش بیرون کشیدم و دویدم طرف خانه بی‌بی» (حسن‌زاده، ۱۳۸۹، ص. ۴۶).

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

۳-۵- بررسی زبانهنگ «ارزش‌کاهی» بر مبنای الگوهای فرهنگی

مطابقت نکات فرهنگی انعکاس‌یافته در زبانهنگ ارزش‌کاهی در رمان «هستی» با الگوهای فرهنگی مطرح شده توسط نظریه‌پردازان مختلف حاکی از آن است که این زبانهنگ نشان‌دهنده فرهنگ ابهام‌گریزی^۱ قوی است که براساس ویژگی‌های این الگوی فرهنگی افراد از آینده می‌ترسند و عدم قطعیت در ارتباط با یک موضوع برای آنان یک تهدید محسوب می‌شود. همچنین افراد در مقابل تغییرات مقاومت از خود نشان داده و ایده‌های متفاوت را نمی‌توانند تحمل کنند و در نهایت تنش و استرس در روابط افراد جامعه دارای این الگوی فرهنگی حاکم است (مینکوف و هافستد^۲، ۲۰۱۳). در طول بررسی زبانهنگ «ارزش‌کاهی» در متن رمان نیز شخصیت‌هایی نظیر پدر نگران آینده خود هستند و به‌همین دلیل پیوسته با تحقیر دیگران سعی می‌کنند مانع پیشرفت آنان شوند تا مبادا جایگاه اجتماعی خود را در خانواده از دست دهند، همچنین شخصیت‌هایی نظیر پدر، زنان همسایه در خرّم‌شهر و یا پدر ولی در کمپ نسبت به رفتار و گفتار معمول عادت کرده و شخصیت هستی را به خاطر رفتارهای متفاوت فوتبال بازی کردن یا موتورسواری سرزنش کرده و شکست را به او تحمیل می‌کنند. به‌همین منظور در ارتباط‌های میان شخصیت‌های مختلف رمان به‌ویژه پدر و هستی، پدر و مادر، پدر و دایی جمشید و هستی با بچه‌های هم سن و سالش مثل بهاره و ولی، تنش و استرس زیادی جاری است و پیوسته توسط یکدیگر آزرده‌خاطر می‌شوند.

افزون‌بر فرهنگ ابهام‌گریزی قوی، این زبانهنگ نشان‌دهنده فرهنگ هلوبی است که از جمله ویژگی‌های آن می‌توان به سطحی‌نگری و ظاهربینی افراد، ارتباط صمیمی و دوستانه اما گاهی بی‌دوام با دیگران، استفاده از زبان غیررسمی در روابط، نشان ندادن خود واقعی در رابطه، تظاهر و دورویی در رابطه و شوخ‌طبعی میان افراد اشاره کرد (میر^۳، ۲۰۱۴). در طول رمان نیز بررسی پاره‌گفتارهای مربوط به زبانهنگ ارزش‌کاهی نشان می‌دهد که شخصیت‌ها با توجه به ویژگی‌های ظاهری سعی در قضاوت یکدیگر و به تبع آن تحقیر و بی‌ارزش شمردن توانایی‌های هم می‌کنند؛ برای نمونه خیلی از شخصیت‌ها هستی را براساس ظاهرش قضاوت کرده و ویژگی‌های شخصیتی او را نادیده می‌انگارند. همچنین شخصیت‌ها اگرچه در ظاهر روابط خود را حفظ می‌کنند اما در حقیقت از یکدیگر اظهار نارضایتی می‌کنند؛ مانند شخصیت هستی که از برخی صحبت‌های راننده تاکسی در برخورد اول و یا پزشک بیمارستان ماهشهر درمورد قضاوت او اصلاً خوشش نمی‌آید و صدای درونش پیوسته زبان به اعتراض می‌گشاید یا شخصیت پدر که از خانواده مادری هستی خوشش نمی‌آید و نزد

^۱ uncertainty avoidance

^۲ Minkow & Hofstede

^۳ Meyer

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

خانواده خود به تمسخر و برچسب زدن آنان می‌پردازد، اما روابط خود را با آنان حفظ کرده و حتی مدتی در کنار هم زندگی می‌کنند.

از سوی دیگر، یکی از الگوهای فرهنگی رایج دیگر در رمان «هستی» که این زبانهنگ به نمایش می‌گذارد، فرهنگ اعتمادکاستگی^۱ است؛ در جامعه‌ای که دارای این الگوی فرهنگی است ارزش‌های منفی نظیر دورویی، دروغ‌گویی و چاپلوسی با بسامد بالا به کار رفته و ارزش‌های اخلاقی نادیده گرفته می‌شود، افراد احساس برابری نمی‌کنند و به هم اعتماد نداشته و از یکدیگر هراس دارند و در روابط سوءاستفاده زیاد اتفاق می‌افتد (فوکویاما،^۲ ۱۹۹۹). در طول رمان نیز شخصیت‌ها با به کار بردن پاره‌گفتارهای مربوط به زبانهنگ «ارزش‌کاهی» ارزش‌های اخلاقی را زیر پا گذاشته و بدون رعایت جانب احترام به یکدیگر توهین کرده و آنان را سرزنش می‌کنند، برخی شخصیت‌های مرد مثل پدر هستی و پسر بچه‌هایی مثل ولی نسبت به زنان نگاه تحقیرآمیز دارند و احساس برتری می‌کنند و افراد از طریق فنونی چون چاپلوسی و دورویی از طرف مقابل خود در راستای رسیدن به اهداف خود سوءاستفاده می‌کنند؛ مانند شخصیت پدر که فقط در مواقعی که به نفع خودش بود، نگاه و سخنان مهرآمیز با هستی داشت و در بقیه موارد با سخنان و رفتار ناخوشایند خود او را می‌آزرد. یکی دیگر از الگوهای فرهنگی که می‌توان ویژگی‌های آن را در پاره‌گفتارهای مربوط به زبانهنگ ارزش‌کاهی در رمان «هستی» جستجو کرد، فرهنگ شرم‌محوری^۳ است؛ این الگوی فرهنگی دارای ویژگی‌هایی نظیر احساس بی‌ارزشی کردن افراد، ترس از آشکار شدن نقص، اهمیت حفظ وجهه اجتماعی نزد دیگران، احساس خدشه‌دار شدن حرمت از جانب دیگران، سرزنش افراد در موقعیت‌های مختلف و افسردگی فرد ناشی از احساس شرم اشاره کرد (بندیکت، ۱۹۹۶؛ به نقل از پیش‌قدم و ابراهیمی، ۲۰۲۴). بر این اساس، همان‌طور که پیش از این به آن اشاره شد، در رمان برخی شخصیت‌ها از قبیل پدر هستی، یا پسران مشغول بازی فوتبال در خیابان ماه‌شهر با هدف پوشاندن نقص‌های خود شروع به توهین و تحقیر شخصیت هستی می‌کنند و یا اینکه شخصیت پدر که می‌بیند مادر و هستی برای شخصیت‌های دایی جمشید و خاله نسرين احترام قائل بوده و دوستشان دارند، سعی می‌کند با توهین به آنان و بی‌ارزش شمردن توانایی‌هایشان وجهه خود را نزد این دو حفظ کند، همچنین شخصیت اصلی رمان، یعنی هستی به خاطر تحقیر شدن توسط افرادی نظیر پدر، همسایه‌ها، آقای دکتر و برخی هم‌سن‌وسال‌هایش احساس افسردگی می‌کند و صدای درونش از این وضعیت ابراز نارضایتی کرده در برخی مواقع خواننده شاهد اشک‌های او است.

^۱. low trust

^۲. Fukuyama

^۳. Shame culture

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

۶- بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت جایگاه ادبیات داستانی در انتقال و آموزش الگوهای فرهنگی و به تبع آن شکل‌گیری شخصیت و هویت نوجوانان (ابراهیمی و جهانی، ۱۴۰۲)، شایسته است مؤلفان و نویسندگان کتاب‌های داستان ویژه نوجوانان در انتقال و آموزش الگوهای فرهنگی دقت لازم را داشته باشند. به همین منظور، در راستای آگاه کردن فعالان حوزه آموزش و پرورش نوجوانان، در جستار حاضر رمان هستی که یکی از پرفروش‌ترین آثار منتشر شده کانون پرورش فکری و کودکان است، از رهگذر الگوی مفهومی تحلیل زیاهنگ مورد واکاوی قرار گرفت تا نشان دهد زیاهنگ ارزش‌کاهی که یکی از زیاهنگ‌های پربسامد در این اثر است، کدام یک از الگوهای فرهنگی را با خود به همراه دارد. نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل اثر حاکی از آن است که این زیاهنگ در هر دو موقعیت رسمی و خصوصی میان دو جنسیت زن و مرد با اهدافی نظیر تحقیر، برچسب زدن، تهدیدکردن دیگران، پنهان کردن نقص‌های خود، بی‌ارزش نشان دادن افراد، تحمیل شکست به دیگران، مقصر جلوه دادن دیگران و از بین بردن اعتماد به نفس آنان با استفاده از لحن‌های تحقیرآمیز، تمسخرآمیز، تهدیدآمیز، پرسشی، خشمگین و امری به‌کار می‌رود. بسامد استفاده این زیاهنگ بسیار بالا بوده و تقریباً بیشتر شخصیت‌ها در هنگام برقراری ارتباط با دیگران از آن بهره می‌برند و هیجان ناشی شده از این زیاهنگ منفی است. نتایج این بخش از پژوهش همراستا با پژوهش پیش‌قدم، درخشان و ابراهیمی (۲۰۲۱) است که با بررسی این زیاهنگ در بطن جامعه ایران نشان دادند این زیاهنگ با اهداف توهین، بی‌ارزش کردن دیگران، چاپلوسی، پنهان کردن ضعف و کاستی‌های دیگران به‌کار رفته و هیجانات افراد نسبت به این زیاهنگ درونی بوده و هیجان آنان از نوع منفی است.

براین‌اساس با توجه به آن‌که نوجوانان در این دوره اشتیاق فراوانی به الگوپذیری از شخصیت‌های مختلف داشته و از محیط اطراف خود تأثیر زیادی می‌پذیرند (کوشا و ساجدی، ۱۳۹۳)، و همچنین به‌دلیل تمایل به متفاوت بودن از بقیه و داشتن استقلال (حسین‌خانی، ۱۳۸۵)، کنجکاوی آنان برای تجربه کردن ناهنجاری‌های مختلف را زیاد می‌کند (خوشحال، ۱۳۹۶). در نتیجه بسامد بالای زیاهنگ ارزش‌کاهی ممکن است آنان را ترغیب کند که از پاره‌گفتارهای مربوط به این زیاهنگ در ارتباطات خود با دیگران بهره ببرند و رواج آن در میان این گروه سنی، ترویج میم‌های معیوب فرهنگی را در جامعه به‌همراه خواهد داشت؛ همان‌گونه که امروزه نیز شاهد ترویج عبارات و اصطلاحات گوناگون شبکه‌های مخلف اجتماعی در میان این قشر از جامعه هستیم.

همچنین نتایج به‌دست‌آمده از بررسی این زیاهنگ نشان‌دهنده وجود الگوهای فرهنگی ابهام‌گریز قوی، هلوبی، اعتمادکاسته و شرم‌محور در جهان متن رمان هستی است که این امر همسو با پژوهش‌های پیش‌قدم و ابراهیمی (۱۴۰۰) و حسن‌زاده

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

و شکیبایی (۲۰۲۳) است که به ترتیب بر فرهنگ شرم‌محور و اعتمادکاسته در جامعه ایران صحه گذاشتند. از آن‌جاکه نسل نوجوان در هر کشوری در آینده فعالان و گردانندگان سکان آن جامعه خواهند بود، کیفیت آموزش و پرورش آنان بسیار حساس بوده و باید همه جوانب آن مورد سنجش و ارزیابی دقیق قرار گیرد. از این‌رو عطف به ارتباط دوسویه میان زبان و فرهنگ (ایمای، کانرو و ماسودا، ۲۰۱۶)، چنانچه نویسندگان که سهم چشم‌گیری در شکل‌گیری هویت این گروه سنی دارند، در نوشتن داستان‌ها به زیاهنگ‌هایی که خلق می‌کنند توجهی نداشته باشند، ممکن است همانند نمونه بررسی شده در جستار حاضر به صورت غیرمستقیم الگوهای فرهنگی نادرست را ترویج دهند. بدیهی است که پرفروش بودن این اثر سرعت ترویج الگوهای فرهنگی را در وهله نخست در قشر نوجوان و در مراحل بعد در سطح جامعه تشدید خواهد کرد؛ درواقع با وجود آن‌که نویسنده رمان هستی کوشیده است که به‌خوبی مراحل شکل‌گیری هویت یک نوجوان را بر مبنای مؤلفه‌های روان‌شناختی به تصویر بکشد (رنجبر، شارودی و اصلاحی، ۱۳۹۸)، اما استفاده پربسامد از زیاهنگ ارزش‌کاهی در این اثر زمینه را برای ترویج الگوهای فرهنگی نادرست در میان نوجوانان آماده ساخته است.

بنابراین براساس مطالبی که بیان شد، شایسته است نویسندگان حوزه کودک و نوجوان با توجه به ویژگی‌ها و نیازهای این گروه سنی در انتخاب واژگان، عبارات و اصطلاحات حساسیت بیشتری داشته و به فرهنگ نهفته در آن‌ها نیز دقت کنند و با انتخاب بهترین واژگان و اصطلاحات زمینه را برای ایجاد به‌فرهنگی در جامعه مهیا سازند. همچنین از آن‌جاکه در این پژوهش به تحلیل رمان اکتفا شده است، علاقه‌مندان می‌توانند در تکمیل نتایج این پژوهش از طریق مصاحبه با تعدادی از خوانندگان این اثر میزان تأثیر این زیاهنگ را بر آنان نیز ارزیابی کنند. همچنین در پژوهش‌های دیگر می‌توان با تحلیل محتوای سایر کتاب‌های داستان ویژه نوجوانان بر مبنای الگوی مفهومی تحلیل زیاهنگ، به توصیف شرایط موجود در راستای آماده کردن زمینه برای ایجاد اصلاحات در این حوزه پرداخت.

منابع:

- آقاپور، فرزانه. (۱۳۹۹). بازنمایی هویت قومی در رمان نوجوان دشت متلاطم تو بلوچ نیستی... اگر هم باشی، از ما نیستی!. *مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، ۱۱(۱)، ۱-۲۷.
- آقاپور، فرزانه و حسام‌پور، سعید. (۱۳۹۵). بررسی عنصرهای کارناوالی رمان‌های نوجوان ایرانی بر اساس نظریه میخائل باختین. *ادبیات پارسی معاصر*، ۶(۱)، ۱-۲۳.

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

ابراهیمی، شیما و جهانی، زهرا. (۱۴۰۲). داستان‌سرایی با هوش مصنوعی مبتنی بر آموزش چینی مغزی: روشی مؤثر در رشد شخصیت نوجوانان. *ارائه شده در هفتمین همایش بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی، همدان، ایران.*

ابراهیمی، شیما و جهانی، زهرا. (۱۴۰۱). بررسی نقش زبانه‌های آموزشی در تدریس زبان و ادبیات فارسی (مطالعه موردی دانش‌اندوزی). *آموزش پژوهی، ۱(۳۲)، ۴۹-۳۳.*

ابراهیمی، شیما و جهانی، زهرا. (۱۴۰۰). الگوی مفهومی تحلیل زبانه‌های آموزشی مؤثر در معرفی فرهنگ ایرانیان به غیرفارسی‌زبانان (مطالعه موردی: زبانه‌های مرگ‌اندیشی در شاهنامه‌ی فردوسی). *پژوهشنامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، ۱۰(۲)، ۱۳۵-۱۰۵.*

بابایی، انسیه، بخشیان، فرشته، کریمیان، آرام و سعادت مهر، رضا. (۱۳۹۸). عوامل مرتبط با هویت‌یابی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران. *مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، ۱۷(۳)، ۳۰۷-۳۱۶.*

باقریان، ساناز، نجفی بهزادی، سجاد و صفری، جهانگیر. (۱۴۰۲). نگاهی به ساختار خانواده در رمان‌های منتخب نوجوان بر اساس دیدگاه بوارمن (مطالعه موردی: من نوگر بابا نیستم، هستی و عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی). *ادبیات پارسی معاصر، ۱۳(۲)، ۲۰-۱.*

بردبار، معصومه و جمالی، عاطفه. (۱۳۹۸). تحلیل روانشناختی شخصیت نوجوان در رمان «این وبلاگ واگذار می‌شود». *مطالعات ادبیات روایی، ۱(۱)، ۴۱-۱۸.*

پیش‌قدم، رضا. (۱۳۹۱). معرفی «زبانه‌ها» به عنوان ابزاری تحول‌گرا در فرهنگ‌کاوی زبان. *زبان و ترجمه، ۴۵(۴)، ۶۲-۴۷.*

پیش‌قدم، رضا و ابراهیمی، شیما. (۱۴۰۳). رویکردی نوین به زبانه‌ها: انتظارمندی در فرهنگ ایرانیان. *جستارهای زبانی،*

<https://lrr.modares.ac.ir/browse.php?id=74986&sid=14&sic-lang=fa&ftxt=0>

پیش‌قدم، رضا و ابراهیمی، شیما. (۱۴۰۱). بررسی زبانه‌ها: دل‌نگرانی برای دیگران در ایرانیان: از هیچ‌دلی تا فرادلی. *زبان‌پژوهی،*

<https://doi.org/10.22051/jlr.2023.40927.2203>

پیش‌قدم، رضا و وحیدنیا، فاطمه. (۱۳۹۴). کاربردهای «دعا» در فیلم‌های فارسی و انگلیسی در پرتو الگوهایمیز. *جستارهای زبانی، ۲۸(۲)، ۷۲-۵۳.*

پیش‌قدم، رضا و عطاران، آتنا. (۱۳۹۵). گفتمان‌شناسی «قسمت» در زبان و فرهنگ مردم ایران. *مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۷(۳۵)، ۱۴۹-۱۲۹.*

جوکاری، مهناز، و حسام‌پور، سعید. (۱۳۹۹). نشانه‌شناسی اجتماعی برساخت سوژه در رمان «هستی» از فرهاد حسن‌زاده. *ادبیات پارسی معاصر، ۱۰(۲)، ۹۹-۷۵.*

حسن‌زاده، فرهاد. (۱۳۸۹). هستی. انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

حسینی، وجیهه، صنعت‌جو، اعظم، شریف، عاطفه و امین‌یزدی، سیدامیر. (۱۳۹۸). واکاوی انواع هویت در داستان‌های نوجوانان بر اساس نظریه روانی-اجتماعی اریکسون. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۵۳(۲)، ۱۳-۳۱.

حسین‌خانی، هادی. (۱۳۸۵). نگاهی به تحولات دوران نوجوانی (جسمی، جنسی، شناختی و اخلاقی). معرفت، ۱۰۴(۱)، ۱-۲۰.
حیدری نسب، فرحناز، کزازی، میرجلال‌الدین، و بیگزاده، خلیل. (۱۴۰۱). تحلیل رمان‌های نوجوان فرهاد حسن‌زاده بر پایه انگاره تفکر مراقبتی لیپمن. *تفکر و کودک پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۱۳(۱)، ۱۴۵-۱۷۳.
خوشحال، امیر. (۱۳۹۶). چرا ناهنجاری؟ تبیین چگونگی گرایش نوجوانان به ناهنجاری. *رشد آموزش علوم اجتماعی*، ۲۰(۲)، ۲۰-۲۴.

رحیمی زنجانبر، امیرحسین، بستانی، فاطمه و زارع، حسین. (۱۳۹۸). تحلیل نشانه روان‌کاوی رمان نوجوان «مسابقه‌دات‌کام» با رویکرد واسازی. *پژوهش‌های زبانی*، ۱۰(۱)، ۵۹-۸۲.
رنجبر، محمود، شارودی، حانیه و اصلاحی، سپیده. (۱۳۹۸). فرایند تحول شخصیت در رمان هستی. *مطالعات ادبیات کودک*، ۱۰(۲)، ۴۱-۵۶.

شیخی، طاهره و بنافیان، عبدالحسین. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی عناصر بومی در دو رمان نوجوان امروز (شکارچی کوسه کرو صوفی و چراغ جادو). *ارائه شده در یازدهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی*، گیلان، ایران، ۱۳۵۸-۱۳۸۵.
صبوری، فهیمه، پیش‌قدم، رضا، حسینی فاطمی، آذر و قنسولی، بهزاد. (۱۳۹۴). فرهنگ و هویت: ارتباط دادن اجزای هویت با ابعاد فرهنگی. *مسائل آموزش زبان انگلیسی*، ۴(۱)، ۴۹-۷۸.
صفری شالی، رضا و عبد مولایی، آتیه. (۱۳۹۶). تأثیر عوامل اجتماعی شدن بر هویت نوجوانان (همسالان، مدرسه و رسانه). *خانواده و پژوهش*، ۲۷(۲)، ۱۱۷-۱۳۶.

عرب‌شیبانی، زکیه، محمدی، مهدی، فلسفین، سکینه، و خویدکی، سمانه. (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های محتوایی و شخصیت‌پردازی رمان‌های پرفروش نوجوان منتشرشده بین سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۹. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه)*، ۲۴(۱)، ۱۲۵-۱۴۷.

کوشا، غلام‌حیدر، و ساجدی، ابوالفضل. (۱۳۹۳). خانواده و مدیریت الگوپذیری نوجوان. *اسلام‌پژوهی‌های تربیتی*، ۶(۱)، ۱۱۳-۱۳۶.
کوتلاکی، سوفیا. (۱۳۹۶). نگاهی به پاره‌ای از الگوهای رفتاری و فرهنگی ایرانیان (۲) تعارف و نظام ادب در فرهنگ ایرانی. *مطالعات ایران‌شناسی*، ۳(۴)، ۶۵-۸۸.

اولین همایش ملی «حقوق کودک و نوجوان در آثار هنری و ادبی»

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۴۰۳، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران

مستعلی زاده، لیلا. (۱۴۰۱). نقش قصه در انتقال ارزش‌های فرهنگی و تربیتی به کودکان و نوجوانان. *ارائه شده در پنجمین همایش*

بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان، ایران.

مقصودی، مجتبی. (۱۳۹۹). بازنگری زیاهنگ احترام-محوری در سایه ادب اجتماعی با تحلیل پیکره گفتمان شفاهی بر اساس الگوی

هایمر. *جستارهای زبانی*، ۱۲ (۲)، ۴۱۹-۳۸۵.

مهرابی، معصومه و محمودی بختیاری، بهروز. (۱۳۹۹). زیاهنگ ناسزا در فارسی و معادل‌های ترجمه شده انگلیسی بر اساس الگوی

هایمز؛ مطالعه موردی پیکره زبانی رمان دایی جان ناپلئون. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۵۳ (۴)، ۵۹-۳۱.

مهربان، فرحناز، کیانی، لیلا و معین‌فر، لیلا. (۱۴۰۲). تحلیل محتوا و جایگاه آن در کتاب‌های درسی. *ارائه شده در ششمین همایش*

ملی فناوری‌های نوین در علوم انسانی و بازاریابی ایران، تهران، ایران.

میرعلائی‌امین، زهرا، رضایی، حمید و کاوه، منیژه. (۱۳۹۷). بازنمایی انواع بلوغ در رمان نوجوان «عقرب‌های کشتی بمبک» پژوهشنامه

اورمزد، (۴۵)، ۲۵-۴.

نجفی بهزادی، سجاد. (۱۴۰۱). تحلیل عنوان رمان‌های نوجوان (رمان هستی، زیبا صدایم کن و عاشقانه‌های یونس در شکم ماهی)

از دیدگاه توصیفی ژرارژنت. *مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، ۱۳ (۱)، ۳۱۲-۲۸۹.

یزدانی، زهرا. (۱۳۹۶). نقد و بررسی داستان‌های نوجوان بر اساس مجله رشد نوجوان سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۹۵. *ارائه شده در*

رویکردهای نوین آموزش و پژوهشی در تعلیم و تربیت، بندرعباس، ایران.

Halliday, M. A. K. (1975). *Learning how you mean: Explorations in the development of language*. Edward Arnold.

Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to systemic functional grammar*. Edward Arnold.

Hasanzadeh, S., & Shakeebae, G. (2023). Use of cultulings in business communication: A case of flattery. *Journal of Business, Communication & Technology*, 2(1), 51-63.

Hymes, D. (1967). Models of interaction of language and social setting. *Journal of Social Issues*, 3(32), 8-28.

Hymes, D. (1962). The ethnography of speaking. In T. Gladwin and W. C. Sturtevant (Eds.), *Anthropology and human behavior* (pp.15-53). Anthropological Society of Washington.

Hymes, D. (1967). Models of the interaction of language and social setting. *Journal of Social Issues*, 23(2), 8-28.

Hymes, D. (1972). Models of the interaction of SPEAKING. In T. Gladwin and W. C. Sturtevant (Eds.), *Anthropology and human behavior* (pp.15-53). Anthropological Society of Washington.

- Hymes, D. (1972). Models of the interaction of language and social life. In J. J. Gumperz and D. Hymes (Eds.), *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication* (pp. 35-71), Rinehart & Winston.
- Hymes, D. (2003). The interaction of language and social life. In C. B. Paulston, and R. G. Tucker (Eds.), *Sociolinguistics: The essential readings* (pp.30-47). Blackwell.
- Imai, M., Kanero, J., & Masuda, T. (2016). The relation between language, culture, and thought. *Current Opinion in Psychology*, 8, 70-77.
- Meyer, E. (2014). *The culture map: Breaking through the invisible boundaries of global business*. Public Affairs.
- Minkov, M., & Hofstede, G. (2013). *Cross-cultural analysis: The science and art of comparing the world's modern societies and their cultures*. SAGE publication.
- Pishghadam, R., & Ebrahimi, S. (2024). *Cultuling: A novel approach to examine Iranian's cultural meme*. LuLu Press.
- Pishghadam, R., Ebrahimi, S., & Derakhshan, A. (2020). Cultuling analysis: A new methodology for discovering cultural memes. *International Journal of Society, Culture, and Language*, 8(2), 17-34.
- Pishghadam, R., Ebrahimi, S., & Derakhshan, A. (2022). Cultuling analysis of "Devaluation" in the Iranian culture. *Language Related Research*, 12, 1-25.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Press.
- Saadatmehr, R., Karimian, A., Babaei, E., & Bakhshian, F. (2019). The ways to strengthen the factors affecting identity in high school students. *International Journal of School Health*, 6(4), 21-26.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society*. Presidents and Fellows of Harvard College.
- Vygotsky, L. (1986). *Thought and language*. MIT Press.
- Whorf, B. (1956). *Language, thought, and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge Press.